

PLEMENSKA DRUŽBA IN ZAČETEK DRŽAV PRI JUŽNIH SLOVANIH

1. PRVOTNA ORGANIZACIJSKA STRUKTURA JUŽNIH SLOVANOV

- DO 6. STOLETJA – Slovani so se postopno razseljevali izza Karpatov
- 6. STOLETJE – dosežejo spodnjo Donavo
- SREDINA 6. STOLETJA – od Justinjana naprej so napadali bizantinsko ozemlje in plenili
- vojskovanje in delitev plena je privedla do vojaške demokracije in po občasnih plemenskih zvez
- 2. POLOVICA 6. STOLETJA – Slovani so se začeli naseljevati v Alpah, na območju rimskega cesarstva
- ZAČETEK 7. STOLETJA – okrog leta 600 je popustila bizantinska obramba, Slovani so se začeli naseljevati tudi na Balkanu na tleh vzhodnorimskega cesarstva in v smeri proti Jadranu

2. RAZVOJNI ELEMENTI PRAVA V STAROSLOVANSKI DOBI

- RAZVOJNI ELEMENTI
 - organizacijska oblika plemenskih družb in običaji, urejanja medsebojnih razmerij, neke vrste predpravo

a) BIZANTINSKI AVTORJI (pisani viri)

- bizantinski pisci so zapisovali dogodke po ustnem izročilu
- PROKOPIOS – govori o demokratičnem načinu življenja pri Slovanih in Antih, ki nimajo enega može za vladarja, ampak javne zadeve opravljajo skupno
- NEZNANI PISEC – daje bizantinskim vojakom navodila, kako naj se borijo proti Slovanom in Antom, opisuje lastnosti njihovih plemen: svobodoljubnost, anarhična nesložnost, ne vedo, kaj z vojnimi ujetniki, menjavanje selišč, v vojski so pešci, niso za boj na odprtem polju

b) MATERIALNA KULTURA:

- arheološki podatki posredno govorijo o družbi starih Slovanov, izražajo razvojno stopnjo družbe
- GROBOVI IN SELIŠČA – kolektivno gospodarjenje, skromni družbeni diferenciaciji
- ORODJA – skromna produktivnost agrarnega gospodarstva

c) PRIMERJALNO JEZIKOSLOVJE:

- če se pri različnih slovanskih ljudstvih že od nekdanj uporablja enak izraz, sklepamo, da je bil ta izraz skupen že v pradavnini, taki sklepi so preprosti in zanesljivi
- RALO – družba je temeljila na starejših oblikah poljedelstva
- PRAVO, PRAVDA, PRAVICA – skupni izvor »*tisto, kar je prav*«, smisel besede »*prav*« ima razne izpeljanke
- ROTA - prisega, sestavni del poznejših državnopravnih dejanja
- LASTNINA – ni enotnosti v nazivu za zasebno lastnino beseda »*last*« tesno povezana z besedi »*oblast*«
- ROB – suženj, ROBOTA – nesvobodnjaška tlaka, prešla celo nekatere zahodne jezike
- SCLAVUS – sužnj, v rabo pa pride v 10. stoletju – trgovina s sužnji, ki so prihajali iz slovanskih krajev
- ROD, PLEME – besedi sta se ohranili v nešteti izpeljankah, pričata po organizacijskih oblikah
- DRŽAVA – ni skupen izraz, različne označbe za ta pojem, pri prehodu v novejšo družbo ni več take povezave
- STAREŠINA – na čelu neke skupnosti, priznavanje vodilne vloge najstarejšemu članu skupnosti
- PRISTAVA – funkcionarji za opravljanje poslov raznih vrst, tolmačijo ga kot sodni organ ali izvrševalec
- VEČA – zbor, skupščina, na kateri so se sestajali pripadniki skupnosti, sklepali so o skupnih zadevah

d) PRIMERJALNO PRAVNI POSTOPEK

- primerjamo izraze, običaje, pravila, organizacijske oblike in podobne pravne pojave pri različnih narodih
- enake institucije se lahko razvijejo na različnih krajih samostojno pot različnim imenom

e) ETNOLOGIJA IN ETNOLOŠKE PRIMERJAVE:

- uporabljajo se pri ljudstvih, ki še nimajo svoje pisave, ki jih je bilo mogoče zunaj Evrope še opazovati pri življenju
- s tem si je mogoče ustvariti neke predstave o življenju plemenske družbe v Evropi
- literarno izročilo, običaji in materialna kultura prispeva k spoznavanju razvoja produkcijskih sredstev

3. POSLEDICE LOČITVE MED ŽIVINOREJO IN POLJEDELSTVOM

- ob naseljevanju Slovanov in po njem so se pokazale posledice družbene delitve dela med živinorejci in poljedelci
- Slovani so se selili kot poljedelci, ob selitvi so morali gojiti rastline s kratko vegetacijsko dobo
- pri selitvah so prišli v stike z živinorejskim prebivalstvom, s staroselci (*Vlahi, Avari, Obri*)

a) VLAHI (ali Lah, kar pomeni Romane, Italijane)

- bili so potomci prejšnjega prebivalstva, staroselcev (*poromanjeni Iliri, Kelti oz. rimski priseljenci*)
- naseljevali so se v odročnih krajih, kamor so se umaknili pred Avari in Slovani
- ukvarjali so se s POLNOMADSKO ŽIVINOREJO (*imeli so zimsko in poletno naselje, selijo se iz pašnika na pašnik*)
- zaradi posebnega načina življenja imajo posebne organizacijske oblike, socialni položaj, pravno ureditev
- BIVŠA JUGOSLAVIJA – se poslovanijo, JUŽNI KARPATI – ohranijo romanske jezikovne posebnosti (*Romuni*), ALBANCI IN GRKI – ostanejo neposlovanjeni
- v Sloveniji so živeli med priseljenimi Slovani, o čemer pričajo krajevna imena (*Laško*)
- nikoli niso zagospodovali Slovanom, v srednjem veku so prišli v odvisnost od slovanskih držav
- Vlahi, ki so se umikali pred Turki, so se skupaj z Srbi in Uskoki naselili v Sloveniji in Vojni Krajini

b) NOMADSKA PLEMENA

- v stik s Slovani so prihajali predvsem turkotatarski Bolgari in Avari (*Obri*)
- po ustaljenem zaporedju so menjavali bivališča in pašnike, gojili konje in ovce
- VOJSKOVANJE NOMADOV – vojskovali so se kot konjeniki, velika udarna sila omogočalo plenilne pohode
- imeli so dobro razvito vojaško in organizacijsko hierarhijo, občasno so se združevali v močne plemenske zveze, v katere so vključevali tudi Slovane
- SLOVANI – kot poljedelci so se bojevali peš, bili so manj udarni in večkrat žrtve nomadskega nasilja
- občasno so nomadska plemena vzpostavila nad Slovani trajnejšo oblast, se z njimi zlila in poslovanila
- razmerje med Avari in Slovani zelo različno – popolna ločitev, zavezništvo, podrejenost Slovanov, vojno stanje

c) MEDPLEMENSKA RAZMERJA IN APLIKACIJA TEORIJE NASILJA NA SLOVANE

- GUMFLOWITZEVO TEORIO – teorijo o boju ras so prenesli na avarsko-slovanska razmerja
- PEISKER – opisoval je razmerja med bojevitimi konjeničnimi plemeni (*Avari*) in pohlevnimi poljedelci (*Slovani*)

4. PREDFEVDALNE DRŽAVE PRI JUŽNIH SLOVANIH

a) ZAPOREDJE NASTAJANJA:

- SAMOVA DRŽAVA – del Slovanov se je v 7. stoletju otrese obrske nadoblasti in pod vodstvom »kralja«
Sama živel v samostojni plemenski zvezi, ki še ni bila država
 - kralj Samo – trgovec s sužnji, frankovskega rodu, po njegovi smrti je zveza razpadla
 - Samov sedež – naj bi bil na Dunaju, torej so tudi Slovenci v alpskih pokrajinah (*Karantaniji*) pripadali tej zvezi
- karantanski Slovani so na prehodu iz 7. v 8. stoletje ustvarili KNEŽEVINO, ki jo opredeljujejo kot prehodno obliko od vojaške demokracije v fevdalno državo - barbarska država

b) CONVERSIO O KARANTANIJI *Conversio Bagoariorum et Carantanorum – Spreobrnitev Bavarcev in Karantancev*

- **PRIHOD CIRILA IN METODA**
 - pokristjanjevanje je potekalo iz dveh centrov: iz Salzburga in Ogleja
 - knezu Rastislavu so iz Bizanca poslali Cirila in Metoda, ki sta poznala slovanski jezik
 - v slovanski jezik sta prevedla knjige za bogoslužje, v staroslovanskem jeziku sta maševala in vodila obrede
- **KONVERZIJA**
 - Konverzija je protipropagandni spis v latinščini proti Cirilu in Metodu (*po njuni smrti*)
 - napisana je bila leta 871 v okolici salzburškega nadškofa
 - salzburški nadškof dokazoval svojo prednost pred Metodom pri pokristjanjevanju Slovencev, posebej Spodnje Panonije, in s tem svoje pravice do cerkvene oblasti v teh pokrajinah
 - spis je spomenica, ki naj bi nadškofu dajala potrebne zgodovinske in pravne argumente
- **DELI, KI GOVORIJ O DRUŽBI IN DRŽAVI PRI SLOVENCIH**
 - Samo je bil vojvoda Karantancev – to dokazuje pripadnost Slovencev Samovi plemenski zvezi
 - poroča o prvi državi pri Slovanih sploh – slovenski Karantaniji
 - prehod pod bavarsko nadoblast pod knezom Borutom (*pred 743*)
 - pokristjanjevanje pod Borutovima naslednikoma
 - upori proti pokristjanjevanju
 - začasna ponovna neodvisnosti v času tretjega upora
 - Karantanci so pozneje imeli še nekaj domačih knezov
 - Slovani so po Borutovi smrti prosili Franke, naj jim pošljejo Gorazda, ki je bil talec na Bavarskem
 - Gorazda so »napravili za vojvodo«, njegovemu nasledniku je ljudstvo »podelilo vojvodstvo«
- **POMEMBNA MESTA KONVERZIJE**
 - kjer se prvič omenja ustoličevanje karantanskih knezov oz. vojvod
 - razvidna je dednost knežje časti med člani ene rodbine
 - se pojavlja intervencija nadrejenega vladarja pri izbiri osebe novega kneza
- **KONVERZIJA POROČA**
 - o slovenski krajini Spodnji Panoniji kot delu vzhodnofrankovske države
 - knez Kocelj je sprejel škofa Metoda, omogočil uvedbo slovanskega bogoslužja in izrinil bavarske duhovnike
 - v času ko je bila Konverzija napisana, je Kocelj ravno stopil v spopad z nemško državo in cerkvijo, tako ga je bila nekaj leta Spodnja Panonija praktično samostojna država (869 – 874)

c) NAJSTAREJŠE VESTI O SLOVENSkih ŽUPANIH

- bavarski vojvoda Tassilo je leta 777 ustanovil samostan Kremsmünster v današnji Gornji Avstriji
- ti kraji sicer niso spadali h Karantaniji, so pa na ozemlju, ki ga je vojvoda daroval novoustanovljenemu samostanu z darilno listino, živeli Slovani
- samostan je dobil dekanijo Slovanov z vsemi javnimi dajatvami, ki so jih dotlej dajali vojvodi
- v listini je nakazana organizacijska struktura nižjih enot pri Slovencih pred uvedbo zemljiških gospostev
- **LISTINA O USTANOVITNI SAMOSTANA**
 - župan – starešina župe
 - župa – sestavljena iz več dekanij
 - svobodne člane župe so podrejali zemljiškim gospostvom
 - njihove javne dajatve in kolektivno zemljišče sta z daritvijo prišla v zasebno last pravne ali fizične osebe
 - prihaja do degradacije družbe – pravica novega lastnika do javnih dajatev in zemljišča, je člane župe postopno spravila v fevdalno odvisnost, ki se je sčasoma okreplila

d) PROBLEMI STAROSLOVENSKE DRUŽBE

- **ŽUPAN IN ŽUPA**
 - pri sta se Slovani pojavila v času selitev
 - v času selitev – župa je gospodarska skupnost ljudi, sestavljena po osebnih, predvsem sorodstvenih vezeh

- po naselitvi – je župa postala ozemeljska enota, njeni člani so bili vsi ljudje, naseljeni na nekem manjšem okolišu, pri Slovencih so bile podrejene kneževinam
- župani – starešine ozemeljskih enot, ki so bile manjše in podrejene kneževinam
- župani – bili so svobodnjaki, člani žup pa so jim bili podrejeni, vendar je bila ta podrejenost patriarhalnega značaja, ni pomenila trajne nesvobode ali osebne odvisnosti
- patriarhalna podrejenost bi se lahko razvila v fevdalno odvisnost, vendar se to pri Slovencih ni zgodilo, ker so tak razvoj prehiteli vplivi od zunaj
- župan kasneje – postal starešina ene ali več vasi
- župa kasneje – družbeni položaj župe se je bistveno spremenil, postala je skupnost podložnih kmetov
- **KOSEZI**
 - imeli so poglavitno vlogo pri ustoličevanju koroških vojvod
 - privilegirana vojaška plast – živijo izven župe in je imela svojo organizacijo, neposredno podrejeni knezu
 - živeli so v družinskih skupnostih na večjih agrarnih obratih – dvorih
 - to jih uvršča med slovenske plemiče, lastnike manjših zemljiških gospostev
 - ob uvajanju fevdalizma so ohranili svobodni status ali pa celo prešli med plemstvo
 - tisti, ki so ostali kosezi, so svoje dvore v dednem nasledstvu delili in nazadnje popolnoma zdrobili → tako so si zapravili možnost za ohranitev položaja in prešli v odvisnost
- **USTOLIČENJE KARANTANSKIH KNEZOV oz. KOROŠKIH VOJVOD**
 - obred ustoličevanja karantanskega kneza potekal na Gosposvetskem polju
 - razvije se je iz volitve plemenskega starešine, simboličen prenos vojvodske oblasti na novega vojvodo
 - vojvoda v fevdalni dobi izgubi oblast nad visokimi fevdalci na Koroškem
 - aktivno vlogo pri prenosu oblasti na vojvodo so imeli kosezi – so edini ki so podrejeni vojvodi
 - kot prenos oblasti so ustoličenje izvedli nazadnje leta 1414 (*dolga ohranitev običaja, vmes se gotovo spreminja*)
 - svojevrstnost ustoličevanja (*kmet podeli oblast vojvodi*) je prišla v teorijo o državi in postala dokaz, da monarh izvaja svojo oblast iz tega, da mu jo podeli ljudstvo

5. VPRAŠANJE VELIKE DRUŽINE

- **VELIKA DRUŽINA ALI ZADRUGA** – po historičnopravni šoli tipična slovanska ali južnoslovanska institucija
- gospodarska in gospodinjska skupnost med seboj sorodnih oseb
 - v posamezni generaciji je lahko več zakonskih parov
 - kot celota velja za lastnika zemlje, živine in orodij (*nosilec premoženjskih pravic ni starešina*)
- **PRAVNA NARAVA ZADRUGE** – je podobna deloma solastnini in deloma pravni osebi
- zadruga ni specifično slovanska, ni kriterij za slovanskost
- **VOJAŠKA OBVEZNOST** – vsaka zadruga vzdržuje vsaj enega vojaka